

ಇಬ್ನ್ ಬಟ್ಟೂಟಾನ ಯಾತ್ರೆಗಳು

ಕ್ರಿ.ಶ. 1325-1354

ಅರಬ್ಬಿ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಪ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದ, ಪರಿಷ್ಕರಣೆ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

ಸಿ. ಡಿಫೆಂಬರಿ ಮತ್ತು ಬಿ. ಆರ್ ಸಾಂಗ್ವಿನೆಟ್ಟಿ

ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಅನುವಾದ

ಎಚ್, ಎ. ಆರ್ ಗಿಬ್

ಸಂಪುಟ-3

ಕೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್

ಹಕ್ ಲ್ಯುತ್ ಸೊಸೈಟಿಗಾಗಿ ಪ್ರಕಟಣೆ

ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಮುದ್ರಣಾಲಯ

1971

ಅಧ್ಯಾಯ 10

ಸಿಂಧ್ ಮತ್ತು ವಾಯುವ್ಯ ಭಾರತ

ದಯಾಮಯಿಯು ಕರುಣಾಮಯಿಯೂ ಆದ ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಆತನ ಕುಟುಂಬ ಮತ್ತು ಆತನ ಸಹವರ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ದೇವರ ಆಶೀರ್ವಾದವು ನಮ್ಮದಿಯು ಇರಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾ..

ಇಬ್ನ್ ಬಟ್ಟೂಟಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ (ದೇವರ ದಯೆ ಆತನ ಮೇಲಿರಲಿ) ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಟ್ಯಾಂಜಿಯೆರ್ ನಗರದ ಲುವಾಟ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದ ಇಬ್ರಾಹಿಂನ ಮಗ, ಮೊಹಮ್ಮದ್. ಅವನ ಮಗನಾದ ಅಬ್ದಲ್, ಅವನ ಮಗನಾದ, ಶೇಕ್ ಅಬು ಅಬ್ದಲ್ಲ ಮಹಮದ್ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ:

ಕ್ರಿಸ್ತ ಶಕ ವರ್ಷ 734ರ ಮೊದಲನೇ ದಿನ ಪವಿತ್ರವಾದ ಮೊಹರಂ ತಿಂಗಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಂದು ನಾವು ಸಿಂಧ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಬಂಜ್ ಆಬ್, ಐದು ನೀರು (ಅಥವಾ ನದಿ) ಎಂಬ ನದಿಯ ಬಳಿಗೆ ತಲುಪಿದೆವು . ಇದು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಮಹಾ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರವಾಹವು ಉಕ್ಕುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಈ ದೇಶವಾಸಿಗಳು ಪ್ರವಾಹದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈಜಿಪ್ಪಿನ ಜನರು ನೈಲ್ ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಬಿತ್ತನೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದ್ ಮತ್ತು ಸಿಂಧ್ ನ ರಾಜನಾದ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಸುಲ್ತಾನ ಮಹಮ್ಮದ್ ಷಾ ಅವರ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿ ಈ ನದಿಯೇ ಆಗಿದೆ.¹

ನಾವು ಈ ನದಿಯನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಗೂಡಚರ್ಯದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಗುಪ್ತಚಾರ ವಿಭಾಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿ ಮುಲ್ತಾನ್ ನಗರದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾದ ಕುತುಬ್ ಅಲ್ ಮುಲ್ಕ್ ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕುರಿತು ವರದಿಯೊಂದನ್ನು ಬರೆದರು ². ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಂಧ್ ನ ಅಮೀರರ ಮುಖಂಡರಾಗಿದ್ದವರು ಸುಲ್ತಾನನ ಮಾಮ್ ಲುಕ್ ರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಸಾರ್ತಿನ್ ಎಂಬುವನು. ಆತನು ಮಾಮ್ ಲುಕ್ ರ ಪ್ರಧಾನ ನಿರೀಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದು ಸುಲ್ತಾನನ ಎಲ್ಲ ಸೈನ್ಯ ತುಕಡಿಗಳು ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಆತನ ಮುಂದೆ ಕವಾಯತು ಮಾಡುತ್ತವೆ ³. ಆತನ ಹೆಸರಿನ ಅರ್ಥ ತೀಕ್ಷ್ಣಮತಿ ಎಂದು. ಏಕೆಂದರೆ ಪರ್ಶಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ ಎಂದರೆ ತಲೆ ಮತ್ತು ತೀಜ್ ಎಂದರೆ ತೀಕ್ಷ್ಣ. ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸುವ ವೇಳೆಗೆ ಆತನು ಸಿಂಧ್ ಸಿವಾಸಿತಾನ್ ಎಂಬ ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದನು-⁴.

ಅದು ಮುಲ್ತಾನ್ ನಿಂದ ಹತ್ತು ದಿನಗಳ ಪ್ರಯಾಣದ ಹಾದಿ.. ಸಿಂಗ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಿಂದ ಸುಲ್ತಾನನ ರಾಜ್ಯಧಾನಿಯಾದ ದಿಲ್ಲಿ ನಗರಕ್ಕೆ 50 ದಿನಗಳ ಪ್ರಯಾಣ, ಆದರೆ ಗುಫ್ತಾಚಾರ ಇಲಾಖೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದರೆ ಅದು ಅಂಚೆಯ ಮೂಲಕ ಐದೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ತಲುಪುತ್ತದೆ.

ಬಾರಿಡ್ ನ ವಿವರಣೆ (ಅಂಚೆ ಸೇವೆ) ⁵

ಭಾರತದ ಅಂಚೆ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧಗಳಿವೆ ಒಂದು, ಕುದುರೆಯ ಮೂಲಕ ಸಾಗುವ ಅಂಚೆ. ಅದನ್ನು ಉಲಕ್ ⁶ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಸೇರಿರುವ ಕುದುರೆಗಳಿದ್ದು ಅವು ಪ್ರತಿ ನಾಲ್ಕು ಮೈಲಿಗೆ ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಒಯ್ಯುವ ಕಾಲ್ಡಿಗೆ ದೂತರದ್ದು. ಅದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೈಲಿಗೂ ಮೂರು ಬಾರಿ ಬದಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ದಾವಾ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ⁷. ಒಂದು ಮೈಲಿಯನ್ನು ಮೂರು ದಾವಾಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಮೈಲಿಯನ್ನು ಕುರುಹ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ⁸. ಅದರ ಸಂಘಟನಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೈಲಿಯ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸರಿಹೊಂದುವಂತೆ ಒಂದು ಮನುಷ್ಯರು ವಾಸಿಸುವ ಹಳ್ಳಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಹೊರಗೆ 3 ಜಗಲಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಓಡುವುದಕ್ಕೆ ತಯಾರಾಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯರು ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉದ್ದನೆಯ ಎರಡು ಕ್ಯೂಬಿಟ್(ಒಂದು ಕ್ಯೂಬಿಟ್ ಎಂದರೆ ಒಂದುವರೆ ಅಡಿ ಉದ್ದ-ಅನು) ಉದ್ದದ ದಂಡವಿದ್ದು ಅದರ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಗಂಟೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಪತ್ರವಾಹಕ ದೂತನು ಊರನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಕೂಡಲೇ ಕಾಗದವನ್ನು ತನ್ನ ಕೈ ಬೆರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಗಂಟೆಗಳಿರುವ ದಂಡವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಎಲ್ಲಾ ಶಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಓಡಲಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದಿನ ಊರಿನ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿರುವವನು ಈ ಗಂಟೆಗಳ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಅವನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ . ದೂತನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೊಡನೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದೂತನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಗದವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದಂಡವನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುತ್ತಾ ಶಕ್ತಿ ಮೀರಿ ಓಡುತ್ತಾ ಮುಂದಿನ ದಾವಾಗೆ ತಲುಪುತ್ತಾನೆ. ಪತ್ರವು ತನ್ನ ಗಮ್ಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಲುಪುವವರೆಗೂ ಇದು ಹೀಗೆ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಅಂಚೆಯು ಅಶ್ವಾರೋಹಿ ಅಂಚೆಗಿಂತಲೂ ವೇಗವಾಗಿದ್ದು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವೈಭೋಗದ ವಸ್ತು ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿರುವ ಕುರಾಸಾನ್ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತರಿಸಲು ಸಹ ಇದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ದೂತರು ಅದನ್ನು ಹೆಣೆದಿರುವ ಬುಟ್ಟಿಗಳಂತಹ ತಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ತಲುಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಸಾಗಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು

ಉದ್ಧನೆಯ ಮಂಚಗಳಲ್ಲಿ (ಸೈಚರ್) ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಓಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಸುಲ್ತಾನನು ದೌಲತಾಬಾದ್ ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಕುಡಿಯುವ ನೀರನ್ನು ಸಹ, ಹಿಂದೂಗಳಿಗೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಮತ್ತು ದೌಲತಾಬಾದಿಗೆ 40 ದಿನಗಳ ಪ್ರಯಾಣದಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಕಂಕ (ಗಂಗಾ) ನದಿಯಿಂದ ತರುತ್ತಾರೆ.

ಸುಲ್ತಾನನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರೂ ಬಂದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಬರೆದು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಗುಪ್ತಚಾರ ಇಲಾಖೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ನಿಖರತೆಯೊಂದಿಗೆ ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ^೧. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಅವರು ಆತ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗಿದ್ದಾನೆ, ಧರಿಸಿರುವ ಉಡುಪು ಯಾವುದು, ಆತನ ಪರಿವಾರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನರಿದ್ದಾರೆ, ಗುಲಾಮರು ಎಷ್ಟು, ಸೇವಕರು ಎಷ್ಟು, ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಎಷ್ಟು, ಆತ ಪ್ರಯಾಣಿಸುವಾಗ ಅಥವಾ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಆತನ ವರ್ತನೆ ಹೇಗಿದೆ ಮತ್ತು ಆತನ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಸಹ ಅವರು ಯಾವುದೇ ವಿವರವನ್ನು ಬಿಡದೆ ವರದಿ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೊಸಬನು ಸಿಂಧ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಮುಲ್ತಾನ್ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಆತನು ತನ್ನ ಪ್ರವೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ತನಗೆ ದೊರಕಬೇಕಾದ ಆತಿಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸುಲ್ತಾನನ ಆಜ್ಞೆ ಬರುವವರೆಗೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆತನಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದ ನಡತೆ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯ, ಉತ್ಸಾಹಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಗೌರವಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಆತನ ಕುಟುಂಬ ಅಥವಾ ಕುಟುಂಬದ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರತದ ರಾಜನಾದ ಸುಲ್ತಾನ್ ಅಬ್ದುಲ್ ಮುಜಾಹಿದ್ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಶಾ ನು ಅಪರಿಚಿತರಿಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲ ಪದವಿಯನ್ನು ಅಥವಾ ಸರ್ಕಾರದ ಉನ್ನತ ಗೌರವವನ್ನು ಕೊಡುವ ರಿವಾಜವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಬಹುತೇಕ ಜನರು, ಅರಮನೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿನ ಸಚಿವರು, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಮತ್ತು ಮದುವೆಯ ಮೂಲಕ ಒದಗಿರುವ ಬಂಧುಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ವಿದೇಶಿಯರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿದೇಶಿಯರನ್ನು ಅಜೀಜ್ (ಗೌರವಾರ್ಹರು) ಎಂದು ಕರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದ್ದು, ಅದು ಈಗ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಅಂಕಿತ ನಾಮದಂತೆ ಆಗಿದೆ.

ಈ ರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ನೀಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಸಹ ಆತನ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಲು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಒಂದು ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಉಡುಗೊರೆ ನೀಡಿದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಕೂಡ ಅದರ ಮೌಲ್ಯದ ಅನೇಕ ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನು ಸುಲ್ತಾನನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ವಿದೇಶಿಯರು ಆತನಿಗೆ ನೀಡುವ ಉಡುಗೊರೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ನಂತರ ಬಹಳಷ್ಟು ಹೇಳಲಿದ್ದೇವೆ. ಆತನ ಈ ರಿವಾಜಿನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಜನರು, ಸಿಂಧ್ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ವರ್ತಕರು

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಸಹ ಆತನನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದಾಗ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಸಾವಿರಾರು ದಿನಾರಗಳ ಸಾಲವನ್ನು ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಆತನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗುವಂತಹ, ಅವನ ಸ್ವಂತ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಹ ಸವಾರಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು, ಒಂಟೆಗಳನ್ನು, ಸರಕುಗಳನ್ನು ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ನೀಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಹಣವನ್ನು, ದೇಹವನ್ನು ಆತನ ಸೇವೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಆತನ ಎದುರು ಪರಿಚಾರಕರಂತೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ಸುಲ್ತಾನನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ಒಂದು ಭವ್ಯವಾದ ಉಡುಗೊರೆಯನ್ನು ಆತನಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸಾಲವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಋಣವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಅವರು ಲಾಭದಾಯಕವಾದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ ಲಾಭಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಇದೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ರಿವಾಜಾಯಿತು. ಸಿಂಧ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯವನ್ನು ತಲುಪಿದ ನಂತರ ನಾನು ಸಹ ಇದೇ ರಿವಾಜನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ವರ್ತಕರಿಂದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು, ಒಂಟೆಗಳನ್ನು, ಬಿಳಿ ಗುಲಾಮರನ್ನು ಮತ್ತಿತರ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡೆನು. ನಾನು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗಾಗಲೇ ಗಜ್ಜದಲ್ಲಿ, ತಕ್ರೀತ್ ನಿಂದ ಬಂದ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಅಲ್ ದುರಿ ಎಂಬ ಇರಾಕಿ ವರ್ತಕನಿಂದ ಸುಮಾರು 30 ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೊಡತಕ್ಕಂತಹ ಪದಾರ್ಥವಾದ ಒಂದು ಒಂಟೆ ಮತ್ತು ಅದರೊಂದಿಗೆ ಒಂದಷ್ಟು ಬಾಣಗಳ ದಾಸ್ತಾನನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದೆನು. ಆ ವರ್ತಕನು ಆನಂತರ ಕುರಾಸಾನ್ ಗೆ ಹೋಗಿ ಮತ್ತೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವಾಪಸಾದಾಗ ನನ್ನಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡನು. ಅವನು ನನ್ನ ಮೂಲಕ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಲಾಭವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡ ವರ್ತಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದನು. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಅಲೆಪೋ ನಗರದಲ್ಲಿ ಕಾಫಿರರು ನನ್ನಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿದ್ದಾಗ ಭೇಟಿಯಾದೆನು, ಆದರೆ ಅವನು ನನಗೆ ಯಾವುದೇ ಕರುಣೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಫೇಂಡಾಮ್ಯುಗಗಳ ಕುರಿತಾದ ವಿವರಣೆ

ಸಿಂಧ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ನದಿಯಾದ ಬಂಜ್ ಆಬ್ ಎಂಬುದನ್ನು ದಾಟಿದ ನಂತರ ನಾನು ಬಿದಿರಿನ ಜೊಂಡಿನ ಅರಣ್ಯವೊಂದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆನು. ಅದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಫೇಂಡಾಮ್ಯುಗಗಳನ್ನು ಕಂಡೆನು. ಅವು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟನೆಯ ದೊಡ್ಡದಾದ ದೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಾದ ತಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಅವು ಅಲ್ ಕಾರ್ಕಾದ್ಲಾನ್ ರಾಸ್ ಬಿಲಾ ಬದನ್ (ದೇಹವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ತಲೆಯಾದ ಫೇಂಡಾಮ್ಯುಗ) ಎಂಬ ಗಾದೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಅದು ಆನೆಗಿಂತ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ಅದರ ತಲೆಯು ಆನೆಯ ತಲೆಗಿಂತ ಬಹಳ

ದೊಡ್ಡದು. ಅದರ ಕಣ್ಣುಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕೊಂಬಿರುತ್ತದೆ, ಅದು ಸುಮಾರು ಮೂರು ಕ್ಯುಬಿಟ್ ಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದವಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ಗೇಣು (ಸ್ಕ್ವೇರ್- 9 ಅಂಗುಲ) ಅಗಲವಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ನಮ್ಮತ್ತ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದಾಗ ಒಬ್ಬ ಕುದುರೆ ಸವಾರನು ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡವಾದನು. ಅದು ಆತ ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೋಡಿನಿಂದ ತಿವಿಯಿತು ಮತ್ತು ಆತನ ತೊಡೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಬೀಳಿಸಿ ನಂತರ ಪೊದೆಯೊಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು ಮತ್ತೆ ಅದು ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಒಂದು ಗಂಟೆಯ ನಂತರ ಇನ್ನೊಂದು ಘೇಂಡಾಮೃಗವನ್ನು ಕಂಡೆನು. ಅದು ಸಸ್ಯಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಾವು ಹತ್ತಿರವಾದಂತೆ ಓಡಿಹೋಯಿತು. ನಾನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಘೇಂಡಾಮೃಗ ಒಂದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೆಂದರೆ ಒಂದು ಬಿದಿರಿನ ಅರಣ್ಯದೊಳಗೆ, ಭಾರತದ ರಾಜನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ. ಆಗ ಸುಲ್ತಾನನು ಒಂದು ಆನೆಯನ್ನೇರಿದ್ದನು ಮತ್ತು ನಾವು ಸಹ ಆತನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದೆವು. ನಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪದಾತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಶ್ವಾರೋಹಿಗಳು ಅದರೊಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಅದನ್ನು ಹೊಡೆದು ಕೊಂದು ಅದರ ತಲೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ (ಮೊಹಲ್ಲ) ತಂದರು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲೋಟೆ⁵⁴ ಮರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಮರಗಳು ಕಾಣಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಲೋಟೆ ಮರವು ಬಹಳ ದಪ್ಪನಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಹಣ್ಣು ಗಾಲ್ ನಟ್ ನಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದು ಬಹಳ ಮಧುರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ರೀತಿಯ ಮರಗಳಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಸಹ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಕಂಡಿಲ್ಲ.

ಭಾರತದ ಮರಗಳು ಮತ್ತು ಹಣ್ಣುಗಳ ವಿವರಣೆ

ಇಲ್ಲಿನ ಹಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದರೆ ಅನ್ನ (ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣು)⁵⁵. ಇದರ ಮರವು ಕಿತ್ತಲೆ ಮರವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಇದು ಇನ್ನೂ ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದು ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ಎಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ನೆರಳು ಬಹಳ ದಟ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಇದು ಬಹಳಷ್ಟು ಸೆಕೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಂತದ್ದು ಮತ್ತು ಇದರ ಕೆಳಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಮಲಗಿಕೊಂಡರೆ ಅವರು ಸುಸ್ತಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಹಣ್ಣು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪಿಯರ್ ಹಣ್ಣಿನ ಗಾತ್ರದಷ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಇನ್ನೂ ಹಸಿರಾಗಿದ್ದಾಗ ಮತ್ತು ಹಣ್ಣಾಗದಿರುವಾಗ ಇಲ್ಲಿನ ಜನರು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ತುಂಬಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಂಬೆಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ ಹಾಕಿದಂತೆ ಮಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತೀಯರು ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಸಿರು ಶುಂಠಿಯನ್ನು, ಮೆಣಸಿನ ಗೊಂಚಲುಗಳನ್ನು ಸಹ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ ಹಾಕಿ ಮಾಂಸದ ತಿನಿಸುಗಳೊಂದಿಗೆ ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತುತ್ತು ಬಾಯಿಗೆ

ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ನಂತರ ಈ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿಯನ್ನು ಕೊಂಚ ಸವಿಯುತ್ತಾರೆ. ಎಲೆಗಳು ಉದುರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಥವಾ ಮಳೆ ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಾವು ಹಣ್ಣಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇವರು ಅದನ್ನು ಸೇಬುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವಂತೆ ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಅದನ್ನು ಚಾಕುವಿನಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿ ತಿಂದರೆ, ಕೆಲವರು ಅದನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಕಚ್ಚಿ ಹೀರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹಣ್ಣು ಮಧುರವಾಗಿದ್ದು ಸಿಹಿಯೊಂದಿಗೆ ಕೊಂಚ ಹುಳಿ ಮಿಶ್ರಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲಿನಂತಹ ಬೀಜವಿದ್ದು, ಇವರು ಅದನ್ನು ನಾವು ಕಿತ್ತಲೆ ಬೀಜ ಅಥವಾ ಮತ್ತಾವುದೇ ಹಣ್ಣಿನ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತುವಂತೆಯೇ ಬಿತ್ತುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೂ ಮರಗಳು ಅದರಿಂದ ಮೊಳಕೆ ಒಡೆದು ಬರುತ್ತವೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಶಾಕಿ ಮತ್ತು ಬಾರ್ಕಿ ಮರಗಳಿವೆ⁵⁶ (ಹಲಸು). ಇವು ಬಹಳ ವರ್ಷ ಬದುಕುವ ಮರಗಳಾಗಿದ್ದು ಇದರ ಎಲೆಗಳು ವಾಲ್ ನಟ್ ಗಿಡದ ಎಲೆಗಳಂತೆ ಇರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಹಣ್ಣುಗಳು ಮರದ ಕಾಂಡದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಹೊರಬರುತ್ತವೆ. ನೆಲದ ಹತ್ತಿರ/ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಾರ್ಕಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಮೇಲೆ ಬರುವ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಶಾಕಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಹೆಚ್ಚು ಮಧುರವಾಗಿ ಮತ್ತು ರುಚಿಯಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯದು ಉದ್ದನೆಯ ಕಾಯಿಯಂತಿದ್ದು ಅದರ ತೊಗಟೆಯು ಎತ್ತಿನ ಚರ್ಮದಂತಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಎಲೆಗಳು ಉದುರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಳದಿ ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಿರುಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಜನರು ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡಾಗಿ ಕುಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಣ್ಣಿನ ಒಳಗಡೆಯೂ ಕೂಡ 100 ಅಥವಾ 200 ಪುಟ್ಟ ಸೌತೆಗಳನ್ನು ಹೋಲುವಂತಹ ತೊಳೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ತೊಳೆಗಳ ನಡುವೆ ತೆಳುವಾದ ಹಳದಿ ಪದರವಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತೊಳೆಯ ಒಳಗೂ ಸಹ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬೀಜವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಇವರು ಹುರಿಯುತ್ತಾರೆ ಅಥವಾ ಬೇಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳು ಬೀನ್ ಗಳ ರುಚಿಯನ್ನೇ ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೀನ್ ಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಇವರು ಇವನ್ನೇ ಅವುಗಳ ಬದಲಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಇವರು ಕೆಂಪು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷದವರೆಗೂ ಮುಚ್ಚಿಡುತ್ತಾರೆ. ಶಾಕಿ ಮತ್ತು ಬಾರ್ಕಿಗಳು ಭಾರತದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಹಣ್ಣುಗಳು.

ಇನ್ನೊಂದು ಹಣ್ಣೆಂದರೆ ತಂಡು. ಇದು ಎಬೋನಿ (ಕರಿಮರ)ಮರದ ಹಣ್ಣು ಎಪ್ರಿಕಾಟ್(ಜಲ್ದರ್) ಹಣ್ಣಿನ ಗಾತ್ರ ಮತ್ತು ಬಣ್ಣವನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಬಹಳ ಮಧುರವಾಗಿರುತ್ತದೆ⁵⁷. ಮತ್ತೆ ಬಹಳ ವಯಸ್ಸಾದ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡುವ ಹಣ್ಣಾದ ಚುಮುನ್(ಜಾಮೂನ್ - ನೇರಿಳೆ)⁵⁸, ಇದರ ಹಣ್ಣು ಆಲಿವ್ ನ ಹಣ್ಣನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ, ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣವಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆಲಿವ್ ನಂತೆಯೇ ಒಂದೇ ಬೀಜ ವಿರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಸಿಹಿ ಕಿತ್ತಲೆಯೂ ಸಿಗುತ್ತದೆ ಇದು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಸಿಹಿ ಮತ್ತು ಕಹಿಯ ನಡುವಿನ ಮೂರನೆಯ ವಿಧವೂ ಇದೆ. ಅದು ನಿಂಬೆಹಣ್ಣಿನ ಗಾತ್ರವಿದ್ದು ಬಹಳ

ಮಧುರವಾದ ಉತ್ತಮವಾದ ರುಚಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ನಾನಂತೂ ಬಹಳ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇದನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯ ಪ್ರಭೇದದ ಹೆಣ್ಣೆಂದರೆ ಮೊಹುವ. ಇದು ಕೂಡ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬದುಕುವ ಮರಗಳದ್ದು. ವಾಲ್ಟಾ(ಆರ್ಕೋಡು) ಮರಗಳ ಎಲೆಗಳಂತೆಯೇ ಇವುಗಳ ಎಲೆಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬಣ್ಣ ಮಾತ್ರ ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಹಳದಿ. ಅದರ ಹಣ್ಣು ಪುಟ್ಟ ಪಿಯರ್ ಹಣ್ಣನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಬಹಳ ಮಧುರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆಯೂ ಇನ್ನೊಂದು ದ್ರಾಕ್ಷಿಯ ಗಾತ್ರದ ಸಣ್ಣ ಹಣ್ಣಿರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅದು ಟೊಳ್ಳಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ರುಚಿಯು ದ್ರಾಕ್ಷಿಯಂತೆ ಇದ್ದು ಇದನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿಂದರೆ ಭಯಂಕರ ತಲೆನೋವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಈ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಒಣಗಿಸಿದರೆ ಅವು ಅತಿಹಣ್ಣಿನಂತೆಯೇ ರುಚಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಂಜುರವು ಸಿಗದಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ಅವುಗಳ ಬದಲಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನೇ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅವರು ಈ ಸಣ್ಣ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದ್ರಾಕ್ಷಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಬರುವಂತಹ ಅಂಗೂರ್ ಎಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ ⁶⁰. ಇನ್ನು ದ್ರಾಕ್ಷಿಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಅದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪ ಮತ್ತು ಕೆಲವೇ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ, ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ದೆಹಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶ ⁶¹. ಮೊಹುವ ಮರವು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಾರಿ ಹಣ್ಣನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ತಿರುಳಿನಿಂದ ಎಣ್ಣೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ದೀಪ ಹೊತ್ತಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರಲ್ಲಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಹಣ್ಣೆಂದರೆ ಕಸಿರಾ ಎಂಬುದು ⁶². ಇದನ್ನು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಅಗೆದು ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಬಹಳ ಮಧುರವಾಗಿದ್ದು ಚೆಸ್ತ್ ನಟ್ ಅನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸುವ ನಮ್ಮ ಹಣ್ಣೆಂದರೆ ಅದು ದಾಳಿಂಬೆ, ಇದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಾರಿ ಫಲ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ನಾನು ಧಿಬ ಅಲ್ ಮಹಲ್ ಎಂಬ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಣ್ಣು ಬಿಡುವ ಇದರ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಭಾರತೀಯರು ಇದನ್ನು ಅನಾರ್ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಇದರಿಂದಲೇ ಜುಲ್ಲನರ್ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಜುಲ್ ಎಂದರೆ ಹೂವು ಮತ್ತು ಅನಾರ್ ಎಂದರೆ ದಾಳಿಂಬೆ ⁶³.

ಭಾರತದ ಜನರು ಬಿತ್ತುವ ಮತ್ತು ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಧಾನ್ಯಗಳ ವಿವರಣೆ.

ಭಾರತೀಯರು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಾರಿ ಬಿತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಬೇಸಿಗೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮಳೆಯು ಸುರಿಯುವಾಗ ಅವರು ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ/ಎಲೆ ಉದುರುವ ಕಾಲದ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಬಿತ್ತುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅರವತ್ತು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಅದನ್ನು ಕಟಾವು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಋತುವಿನ ಧಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದರೆ ಕುದ್ರು. ಇದೊಂದು ರೀತಿಯ ಸಿರಿ (ಹುಲ್ಲಿನ) ಧಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಇವರ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇದು

ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತದ್ದು. ಕಲ್ ಎಂಬುದು ಅನ್ಲಿ ಎಂಬ ಸಿರಿ (ಹುಲ್ಲಿನ) ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಶಾಮಾಖ್ ಎಂಬುದು ಕಲ್ ಗಿಂತ ಸಣ್ಣದಾದ ಧಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಇದು ಬಿತ್ತರೆಯೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ⁶⁴. ಇದು ವ್ರತನಿಷ್ಠರ (ಭಕ್ತರ) ಮತ್ತು ಸಾಧುಸಂತರ ಆಹಾರವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಬಡವರ ಮತ್ತು ಆಹಾರದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುವವರ ಆಹಾರವಾಗಿದೆ. . ಯಾವುದೇ ವ್ಯವಸಾಯವಿಲ್ಲದೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆದಿರುವ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಅವರು ತೆರಳುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಸಹ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಚಾವಟಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ತೆನೆಗಳನ್ನು ಬಡಿದು ಧಾನ್ಯವು ಬುಟ್ಟಿಗೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಇಡೀ ವರ್ಷಕ್ಕಾಗುವಷ್ಟು ಆಹಾರ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ನಂತರ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಒಣಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮರದ ಒರಳುಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕುಟ್ಟಿ ಹಿಟ್ಟು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿನ ತೌಡು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಹೋಗಿ ಅದರ ತಿರುಳಾದ ಬಿಳಿಯ ಪದಾರ್ಥವು ಉಳಿದು ಇವರು ಅದರಿಂದ ಗಂಜಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಎಮ್ಮೆಯ ಹಾಲಿನೊಂದಿಗೆ ಕುದಿಸಿದಾಗ ಅದರ ರುಚಿಯು ಇನ್ನಷ್ಟು ಸ್ವಾದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಅದು ಬೇಯಿಸಿದ ರೊಟ್ಟಿಗಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಇದನ್ನೇ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದೆ ಮತ್ತು ಬಹಳ ಇಷ್ಟ ಪಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಬೇರೆ ಧಾನ್ಯಗಳೆಂದರೆ ಮಾಶ್ ಎಂಬುದು(ಉದ್ದು ?). ಅದು ಬಟಾಣಿಯಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಮುಂಜ್ ಎಂಬುದು ಮಾಶ್ ನ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಭೇದವಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಉದ್ದನೆಯ ಧಾನ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಹಸಿರು ಬಣ್ಣದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ(ಹೆಸರು ?). ಇವರು ಮುಂಜ್ ಅನ್ನು ಅಕ್ಕಿಯೊಂದಿಗೆ ಬೇಯಿಸಿ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಈ ತಿನಿಸನ್ನು ಅವರು ಕಿಚಡಿ ಎಂದು ಕರೆದು ಪ್ರತಿದಿನ ಬೆಳಗಿನ ಉಪಹಾರಕ್ಕೆ ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಫರಿಬ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಹರೀರ ಬದಲು ಇದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ 65. ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಲುಬಿಯಾ ಎಂಬ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಬೀನ್ ಹಾಗೂ ಆದರೆ ಸಣ್ಣ ಕಾಳುಗಳು ಇರುವ ಮುತ್ ಎಂಬುದು ಇದೆ. ಇದು ಕುದು ವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಕಾಳಿನ ಗಾತ್ರ ಚಿಕ್ಕದು⁶⁶. ಇದನ್ನು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಜಾನುವಾರುಗಳಿಗೆ ಮೇವು ಆಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅದು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೊಬ್ಬಿಸುತ್ತದೆ. ಇವರ ದೇಶದ ಬಾರ್ಲಿ ಧಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜಾನುವಾರುಗಳಿಗೆ ಮೇವು ಈ ಮುತ್ ಇಂದ ಆಗಲಿ ಅಥವಾ ಹುರುಳಿಯಿಂದಾಗಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಅವರು ಇದನ್ನು ಹಿಟ್ಟು ಮಾಡಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಸಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಹಸಿರು ಮೇವಿನ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಸಹ ಅದರ ಬದಲಾಗಿ ಅವರು ಮಾಶ್ ಎಲೆಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಮೊದಲಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಗೂ ಸಹ ಕುಡಿಯಲು ಹತ್ತು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ತುಪ್ಪವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಮೂರರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಪೌಂಡ್ ಗಳಷ್ಟು ತುಪ್ಪವನ್ನು ತಿನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ

ಅದರ ಮೇಲೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಾದ ನಂತರ ಅವರು ನಾವು ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳಿನಷ್ಟು ಕಾಲ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮಾಶ್ ಎಲೆಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಾವು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಹೆಸರಿಸಿರುವ ಧಾನ್ಯಗಳು ಶರತ್ಕಾಲದ ಬೆಳೆಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಿದ ಅರವತ್ತು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಕಟಾವು ಮಾಡಿದಾಗ ಆ ನಂತರ ವಸಂತ ಕಾಲದ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತಲಾಗುತ್ತದೆ; ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಗೋಧಿ, ಬಾರ್ಲಿ, ಹುರುಳಿ ಮತ್ತು ಲೆಂತಿಲ್(ಮಸೂರ) ಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಬಿತ್ತಿದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲೇ ಬಿತ್ತಲಾಗುತ್ತದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಭೂಮಿಯು ತುಂಬಾ ಫಲವತ್ತಾಗಿದ್ದು ಅಪಾರ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಕೊಡುವಂಥದ್ದಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಭತ್ತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಮೂರು ಬಾರಿ ಬಿತ್ತಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದು ಈ ದೇಶದ ಮುಖ್ಯ ಧಾನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಇವರು ಸೆಸೇಮ್ (ಎಳ್ಳು) ಮತ್ತು ಕಬ್ಬನ್ನು ಸಹ ನಾನು ಈಗಾಗಲೇ ಹೆಸರಿಸಿದ ಶರತ್ಕಾಲದ ಧಾನ್ಯಗಳೊಡನೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಬೇಕೆಂದರೆ ನಾವು ಅಭೂಹಾರ್ ನಗರದಿಂದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಒಂದು ದಿನದ ಪ್ರಯಾಣ ಮುಗಿಸಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ ಹೋದೇವು. ಅದರ ಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಮವಾದ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಫಿರ ಹಿಂದುಗಳು ವಾಸವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವರು ಪದೇ ಪದೇ ಅಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ ಹೋಗುವ ಪ್ರಯಾಣಕರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತದ ನಿವಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಜನರು ಕಾಫಿರರು ⁶⁷ ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ರೈತರು. ಅವರು ಮುಸ್ಲಿಂ ನಾಯಕನು ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಕಾರನನ್ನು ಅಥವಾ ಅಧೀನ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ⁶⁸ ನೇಮಿಸಿರಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಇನ್ನುಳಿದವರು ಬಂಡುಕೋರರು ಮತ್ತು ಯೋಧರು. ಅವರು ದುರ್ಗಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರಯಾಣಿಕರನ್ನು ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ಮೊದಲನೇ ದಾಳಿ ಎಂದರೆ ಈ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುವಾಗ ಎದುರಾದ ದಾಳಿಯ ವರದಿ

ನಾವು ಅಬುಹಾರ್ ನಿಂದ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದಾಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ತಂಡವು ಬೆಳಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟಿತು. ಆದರೆ ನಾನು ಕೆಲವು ಸಹವರ್ತಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದವರೆಗೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ನಂತರ ನಾವು ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಜನ ಅಶ್ವಾರೋಹಿಗಳು ಇದ್ದೆವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಅರಬ್ಬರು, ಕೆಲವರು ಆರಬ್ಬೇತರರು, ಎಂದರೆ ಪರ್ಷಿಯನ್ನರು ಮತ್ತು ತುರ್ಕರು ಇದ್ದರು. ನಾವು ತೆರೆದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸುಮಾರು

ಎಂಬತ್ತು ಜನ ಕಾಫಿರರು ಇಬ್ಬರು ಅಶ್ವರೋಹಿಗಳೊಂದಿಗೆ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು. ನಮ್ಮ ಸಹಚಾರಿಗಳು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವರಾಗಿದ್ದು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಬಲವಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು ⁶⁹. ಒಬ್ಬ ಅಶ್ವರೋಹಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಹನ್ನೆರಡು ಜನ ಪದಾತಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಅಶ್ವರೋಹಿಯ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಕೂಡ ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ನನಗೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಕುದುರೆಗೆ ಬಾಣಗಳು ತಗುಲಿದವು. ಆದರೆ ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ಏನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವರ ಬಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಬಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ತಂಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಕುದುರೆಗೆ ಗಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಾವು ಕಾಫಿರನಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಬದಲಿ ಆಗಿ ಕೊಟ್ಟೆವು ಮತ್ತು ಗಾಯಗೊಂಡಿದ್ದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟೆವು. ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ತಂಡದಲ್ಲಿದ್ದ ತುರ್ಕರು ತಿಂದು ಮುಗಿಸಿದರು. ನಾವು ಕೊಂದವರ ತಲೆಗಳನ್ನು ಅಬು ಬಖಾರ್ ನ ⁷⁰ ಕೋಟೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದವು. ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತಲುಪಿದಾಗ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಾಗಿತ್ತು, ಆ ತಲೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆಗೆ ನೇತುಹಾಕಲಾಯಿತು.

ಈ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಎರಡು ದಿನಗಳ ಪ್ರಯಾಣವಾದ ನಂತರ ನಾವು ಅಜುದಹಾನ್ ⁷¹ ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ಪಟ್ಟಣ ವೊಂದನ್ನು ತಲುಪಿದೆವು. ಇದು ಸಾತ್ವಿಕನಾದ ಶೇಕ್ ಫರೀದ್ ಅಲ್ಲಾ ದೀನ್ ಅಲ್ ಬದಾವುನಿ ಎಂಬಾತನಿಗೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಈತನೇ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಿಯದಲ್ಲಿ ಸಂತನಾದ ಕುಂಟ ಬುರ್ಹಾನ್ ನನಗೆ ಭೇಟಿ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿದ ಸಾತ್ವಿಕನಾದ ಶೇಕ್ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಾ ದೀನ್. ⁷² ದೇವರು ದೊಡ್ಡವನು, ನಾನು ಆತನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದೆ. ಈತನು ಭಾರತದ ರಾಜನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗುರು ಆಗಿದ್ದು ಅವನು ಈತನಿಗೆ ಈ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಅದೇನೋ ರಹಸ್ಯಮಯವಾದ ಭ್ರಮೆಗಳು ಕಾಡುತ್ತವೆ (ದೇವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಅವುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲಿ!) ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವನು ಯಾರ ಕೈಯನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಕುಲಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಹತ್ತಿರ ಬರಲು ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆತನ ಬಟ್ಟೆಯು ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಟ್ಟೆಗೆ ತಾಕಿದರೆ ಅವನು ಕೂಡಲೇ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ನಾನು ಆತನ ಧರ್ಮ ಛತ್ರಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಅವನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದಾಗ, ಅವನಿಗೆ ಶೇಕ್ ಬುರ್ಹಾನ್ ಅಲ್ಲಾ ದೀನ್ ನ ಶುಭಾಶಯಗಳು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಆತನು ಬಹಳ ಅಚ್ಚರಿಯಿಂದ 'ನಾನು ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನಲ್ಲ'. ಎಂದು ನುಡಿದನು. ನಾನು ಆತನ ಇಬ್ಬರು ಸಚ್ಚಾರಿತ್ಯವುಳ್ಳ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದೆನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯವನಾದ ಮುಯಿಜ್ ಅಲ್ಲಾ ದೀನ್ ನು ತನ್ನ ತಂದೆಯು ತೀರಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಆತನ ಶೇಕ್ ಪದವಿಗೆ ಏರಿದವನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗ ಅಲಾಮ್ ಅಲ್ ದೀನ್⁷³. ಆತನ ತಾತನಾದ ಸಂತ ಪದವಿಗೇರಿದ, ಅಲ್ ಬದಾವುನಿ ⁷⁴ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಫರೀದ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ನ ಗೋರಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದೆನು. ಅವನಿಗೆ ಆ ಹೆಸರು ಬಂದದ್ದು ಅಸ್ ಸಂಬಲ್ ಪ್ರದೇಶದ ಬದಾವುನ್

ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ⁷⁵. ನಾನು ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಬೇಕೆಂದಾಗ ಅಲಾಂ ಅಲ್ ದೀನ್ ನು ನನಗೆ, 'ನೀನು ನನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ನೋಡದೆ ಹೋಗಬಾರದು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅವನ ಮಾತಿನಂತೆ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದೆನು. ಅವನು ತನ್ನ ಧರ್ಮ ಭ್ರಮದ ಮೇಲಿನ ಮಹಡಿಯಲಿದ್ದು ಬಿಳಿಯ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ದೊಡ್ಡದಾದ ಕುಚ್ಚುಗಳು ಇರುವ, ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ವಾಲಿಕೊಂಡಿರುವ ಪೇಟವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಆತನು ನನಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿ ನನಗೆ ಸಕ್ಕರೆ ಮತ್ತು ಕಲ್ಲು ಸಕ್ಕರೆಯನ್ನು ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ಕಳಿಸಿದನು.

ತಮ್ಮನ್ನೇ ತಾವು ದಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾರತೀಯರ ಕುರಿತ ವರದಿ

ನಾನು ಶೇಕ್ ಅವರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ವಾಪಸ್ ಆಗುತ್ತಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಶಿಬಿರದಿಂದ ಅನೇಕರು ಬೇಗಬೇಗನೆ ಹೊರಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ತಂಡದವರು ಕೂಡ ಕೆಲವರು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡೆನು. ನಾನು ಏನಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವರು ಹಿಂದೂ ಕಾಫಿರ್ ಒಬ್ಬನು ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಆತನನ್ನು ಸುಡಲು ಚಿತೆಯೊಂದನ್ನು ತಯಾರು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಆತನೊಂದಿಗೆ ಆತನ ಮಡದಿ ಸಹ ತನ್ನನ್ನೇ ಸುಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ದಹನ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮರಳಿ ಬಂದ ನನ್ನ ಜೊತೆಗಾರರು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಆಕೆ ಸತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತಾನು ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುವವರೆಗೂ ಕೂಡ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು ಎಂದು. ನಂತರ ನಾನು ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ಪದೇ ಪದೇ ನೋಡಿದ್ದೇನೆಂದರೆ, ಕಾಫಿರ್ ಹಿಂದೂ ಹೆಂಗಸರು ಅತ್ಯಂತ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಮತ್ತು ಹಿಂದು ಕಾಫಿರರೊಡನೆ, ಡೋಲು ತುತ್ತೂರಿಗಳ ಸದ್ದಿನೊಂದಿಗೆ ಹಿಂದೂಗಳ ಮುಖಂಡರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಂದಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು. ಸುಲ್ತಾನನ ಆಳ್ವಿಕೆ ಇರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಸುಡಲು ಅವರು ಅವನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವನು ಅದನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಆನಂತರ ಅವರು ಆಕೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

ಕೆಲವು ಕಾಲದ ನಂತರ ನಾನು ಅಮ್ಮಾರಿ⁷⁵ ಎಂಬ ಕಾಫಿರರೇ ಬಹು ಸಂಖ್ಯಾತರಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಪಟ್ಟಣವೊಂದರಲ್ಲಿ ಇದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿದ್ದವನು ಒಬ್ಬ ಮುಸಲ್ಮಾನ. ಅವನು ಒಬ್ಬ ಸಿಂಧ್ ನ ಸಾಮಿರ. ಅವನ ನೆರೆಹೊರೆಯಲ್ಲಿ ಬಂಡೆದಿದ್ದ ಕಾಫಿರರು ಇದ್ದು, ಒಂದು ದಿನ ಅವರು ರಸ್ತೆಯೊಂದರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಮುಸ್ಲಿಂ ಅಮೀರನು ಅವರನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ತನ್ನ ಮುಸಲ್ಮಾನ್ ಮತ್ತು ಕಾಫಿರ್ ಇಬ್ಬರೂ ಇದ್ದ ತಂಡದೊಂದಿಗೆ ಹೋದನು. ಅವರ ನಡುವೆ ಭೀಕರವಾದ ಕಾಳಗವು ನಡೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ಏಳು ಜನ ಕಾಫಿರರು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮೂವರಿಗೆ ಮಡದಿಯಿದ್ದು, ಮೂವರು

ವಿಧವೆಯರೂ ತಮ್ಮನ್ನೇ ಸುಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ತಯಾರಾದರು. ಗಂಡನ ಸಾವಿನ ನಂತರ ಹೆಂಡತಿಯೊಬ್ಬಳು ಸುಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಇವರು ಪ್ರಶಂಸಾರ್ಹವಾದ ಕಾರ್ಯ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಅದೇನು ಕಡ್ಡಾಯವಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಧವೆಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನನ್ನೇ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ ಆಕೆಯ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಒಂದಷ್ಟು ಅದರಿಂದ ಘನತೆಯು ದೊರಕುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಗಂಡನಿಗೆ ಆಕೆ ನಿಷ್ಠೆಗಾಗಿದ್ದಳೆಂಬ ಹೆಸರು ಸಹ ಬರುತ್ತದೆ. ತನ್ನನ್ನೇ ಸುಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದಿರುವ ವಿಧವೆಯು ಬಹಳ ಒರಟಾದ ಉಡುಪುಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾಳೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳಿಗೆ ಗಂಡನ ಬಗ್ಗೆ ನಿಷ್ಠೆ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನೋಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಆಕೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಸುಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದೇನೂ ಬಲವಂತ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ವಿಧವೆಯರನ್ನು ಸುಡುವುದು

ನಾವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಈ ಮೂವರು ಹೆಂಗಸರು ತಮ್ಮನ್ನೇ ಸುಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿದನಂತರ ಅವರು ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮೂರು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಗಾಯನದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಉಣ್ಣುವ ತಿನ್ನುವ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾ ತಾವು ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ವಿದಾಯ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ತಯಾರಾಗಿರುವವರಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಸುತ್ತಲಿನ ಎಲ್ಲಾ ಹೆಂಗಸರು ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಕೂಡ ಒಂದೊಂದು ಕುದುರೆಯನ್ನು ತರಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅವರು ಬಹಳ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಉಡುಪನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿದರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಹೆಂಗಸು ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೆಂಗಿನ ಕಾಯಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಆಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು ಮತ್ತು ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ಆಕೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕನ್ನಡಿ ಇತ್ತು. ಅವರ ಸುತ್ತಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇದ್ದರು ಮತ್ತು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಿಕರಿದ್ದರು ಹಾಗೂ ಅವರಿಗಿಂತ ಮುಂದೆ ಡೋಲು, ಕಹಳೆ ಇನ್ನಿತರ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತವರು ಸಾಗಿದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಫಿರರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡ ಆ ಹೆಂಗಸರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಗೆ, “ ನನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಅಥವಾ ಸೋದರನಿಗೆ ಅಥವಾ ತಾಯಿಗೆ ಅಥವಾ ಗೆಳೆಯನಿಗೆ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು” ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಆಕೆ “ಆಗಬಹುದು” ಎನ್ನುತ್ತಾ ಅವರತ್ತ ಮುಗುಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ಹೆಂಗಸರು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ತಮ್ಮ ದಹನದ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಲು ನಾನು ನನ್ನ ಜೊತೆಗಾರರೊಂದಿಗೆ ಕುದುರೆ ಏರಿ ಹೊರಟೆನು. ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸುಮಾರು ಮೂರು ಮೈಲಿಗಳಷ್ಟು ದೂರ ಸಾಗಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಡೆ ದಟ್ಟವಾದ ನೆರಳು ಮತ್ತು ಸಾಕಷ್ಟು ನೀರು ಸಹ ಇರುವಂತಹ ಜಾಗವನ್ನು ತಲುಪಿದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮಂಟಪಗಳಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಮೂರ್ತಿ ಇದ್ದಿತು. ಮಂಟಪಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ನೀರಿನ

ಕೊಳವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಮರಗಳಿದ್ದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಯು ಒಳಗೆ ಬರಲಾರದೆ ಗಾಢವಾದ ನೆರಳು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ನನಗಂತೂ ಆ ಸ್ಥಳವು ಒಂದು ನರಕದ ಭಾಗ ಎನಿಸಿತು - ದೇವರು ನನ್ನನ್ನು ಅದರಿಂದ ಕಾಪಾಡಲಿ! ಆ ಮಂಟಪಗಳ ಬಳಿ ಸಾರಿದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಕೊಳಗಳ ಒಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದರು. ಅದರಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿ ಎದ್ದರು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು, ಆಭರಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಕೂಡ ಒಂದು ಹೊಲಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಒರಟಾದ ಹತ್ತಿಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸೊಂಟದ ಸುತ್ತಲೂ ಹಾಗೂ ತಲೆಯನ್ನು ಭುಜವನ್ನು ಆವರಿಸುವಂತೆ ಸುತ್ತಲಾಯಿತು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ತಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಜಾಗವೊಂದರಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು 'ರಾಫನ್ ಕುಂಜುಟ್' ⁷⁸ ಎಂದರೆ ಎಳ್ಳೆಣ್ಣೆಯನ್ನು ಅದರ ಮೇಲೆ ಜ್ವಾಲೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಲೆಂದು ಸುರಿಯಲಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ಜನ ಗಂಡಸರು ತೆಳ್ಳಗಿನ ಸೌದೆಯ ಕಟ್ಟುಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತು ಜನರು ದಷ್ಟನಾದ ಮರದ ತೊಲೆಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿದ್ದರು. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ತಮಟೆ, ಡೋಲು, ಕಹಳೆ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಹಿಡಿದ ವಾದ್ಯಗಾರರು ಹೆಂಗಸರು ಬರುವುದನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಾ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಗಂಡಸರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಂಬಳಿಯೊಂದನ್ನು ಬೆಂಕಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಬರುವ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಭಯವಾಗಬಾರದೆಂದು ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಮರೆಮಾಚಿದ್ದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಹೆಂಗಸೊಬ್ಬಳು, ಜೋರಾಗಿ ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಗಂಡಸರ ಕೈಯಿಂದ ಕಿತ್ತು ನಗುತ್ತಾ, " ನೀವು ಈ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ನನಗೆ ಹೆದರಿಸಬಲ್ಲೆರೇನು ? ನನಗೆ ಅದು ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತು" ಎಂದು ನಕ್ಕಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದೆನು ⁷⁹. ನಂತರ ಅವಳು ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ನಮಸ್ಕಾರದ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸಿ ಬೆಂಕಿಯೊಳಗೆ ಹಾರಿದಳು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಮಟೆಗಳು, ಕಹಳೆಗಳು, ಮೊಳಗಲಾರಂಭಿಸಿದವು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಗಂಡಸರು ಆಕೆಯ ಮೇಲೆ ಉರುವಲು ಸೌದೆಯನ್ನು ಎಸೆದರು ಮತ್ತು ಇತರರು ಭಾರವಾದ ತೊಲೆಗಳನ್ನು ಅವಳ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ ಆಕೆ ಅಲ್ಲಾಡದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಮತ್ತು ಆಗ ಜೋರಾಗಿ ಘೋಷಣೆಗಳನ್ನು ಕೂಗಲಾಯಿತು ಮತ್ತು ಸದ್ದು ವಿಪರೀತವಾಯಿತು. ನಾನು ಇದನ್ನು ಕಂಡ ಕೂಡಲೇ ಆಘಾತಕ್ಕೊಳಗಾದೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರು ಕೂಡಲೇ ನೀರನ್ನು ತಂದು ನನ್ನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಸಿಂಪಡಿಸದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಕುದುರೆಯಿಂದ ಬಿದ್ದೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದಾದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಅಲ್ಲಿರದಾದೆ. ಭಾರತೀಯರ ನಡುವೆ ಇದೇ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಇದೆ ಮತ್ತು ಅನೇಕರು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮತ್ತು ಮರಣದ ನಂತರ ಸತ್ತವರ ದೇಹದ ಬೂದಿಯನ್ನು ಮುಳುಗಿಸುವ ಗಂಗಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಅದನ್ನು ಸ್ವರ್ಗದ ನದಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ ⁸⁰. ಅಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ಬಂದವನು ತನ್ನೊಡನಿರುವ

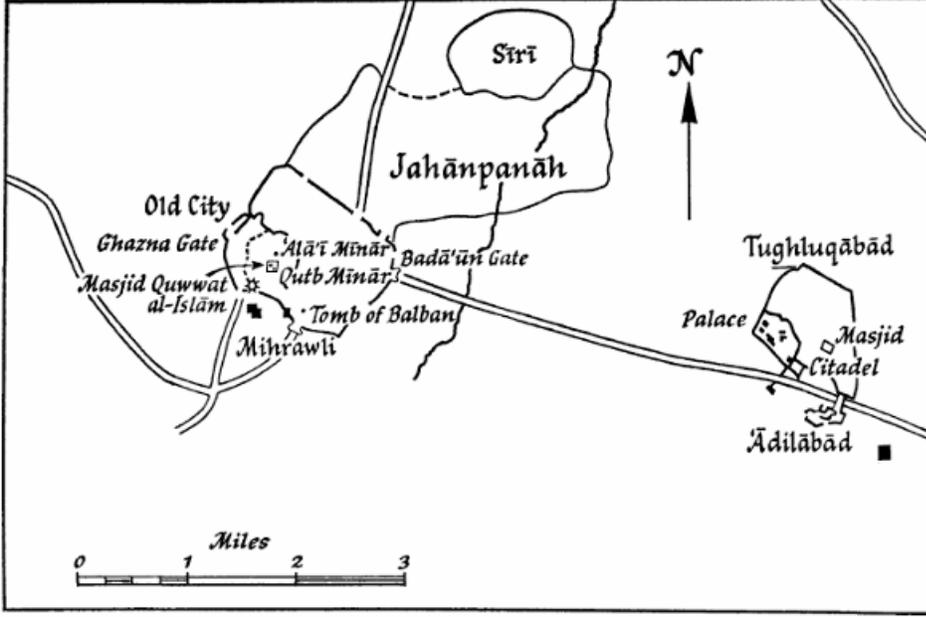
ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಕಂಡು ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, “ ನಾನು ಯಾವುದೇ ಲೌಕಿಕ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಿಂದಾಗಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಡಿ. ನನಗಿರುವ ಏಕೈಕ ಉದ್ದೇಶವೆಂದರೆ ಇದರ ಮೂಲಕ ನಾನು ಕುಸಾಯ್ ನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು.” ಅವರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕುಸಾಯ್ ಎಂಬುದು ದೇವರ ಹೆಸರು ⁸¹. ಆನಂತರ ಅವನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅವರು ಅವನ ಶವವನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ನದಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ 11

ದೆಹಲಿ ನಗರ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುಲ್ತಾನರು

ನಗರದ ವಿವರಣೆ— ದೆಹಲಿ ನಗರವು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಬಹಳ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಅದರ ನೆರೆಹೊರೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನಗರವನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಪಟ್ಟಣಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಗರದ ಹೆಸರು ದಿಲ್ಲಿ. ಇದು ಹಳೆಯ ನಗರವಾಗಿದ್ದು ಇದನ್ನು ಕಾಫಿರರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಶಕೆ 584ರಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ 1188ರಲ್ಲಿ) ನಾವು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡೆವು¹. ಎರಡನೆಯದನ್ನು ಸಿರಿ ² ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ ಅಥವಾ ಖಲೀಫರ ಆವಾಸಸ್ಥಾನ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು, ಅಬ್ಬಾಸಿಡ್ ಖಲೀಫರಾದ ಅಲ್ ಮುಸ್ತಾನ್ ಸಿರ್ ಅವರ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಸುಲ್ತಾನ್ ಫಿಯಾತ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ನಿಗೆ ಆತನು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಕೊಡಲಾಯಿತು ³. ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಲ್ತಾನನಾದ ಅಲಾ ಅಲ್ ದೀನ್ ಮತ್ತು ಆತನ ಮಗನಾದ ಕುತುಬ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ಇವರ ನಿವಾಸಗಳಿದ್ದು, ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ನಂತರ ಹೇಳಲಾಗುವುದು. ಮೂರನೆಯದನ್ನು ತುಫಲಕ್ ಆಬಾದ್⁴ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಯಾವ ಭಾರತದ ಸುಲ್ತಾನನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆಯೋ, ಆತನ ತಂದೆಯಾದ ಹಾಗೂ ನಗರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸುಲ್ತಾನ್ ತುಫಲಕ್ ನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಊರು ಇದೆ. ಅವನು ಈ ನಗರವನ್ನು ಏಕೆ ಕಟ್ಟಿದನೆಂದರೆ, ಒಂದು ದಿನ ಅವನು ಸುಲ್ತಾನ್ ಕುತುಬ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ನ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು, “ಓ ಜಗತ್ತಿನ ಒಡೆಯನೇ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಗರವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು ಸೂಕ್ತ” ಎಂದನು. ಆಗ ಸುಲ್ತಾನನು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ “ನೀನೇ ಸುಲ್ತಾನನಾದಾಗ ಅದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸು” ಎಂದನು. ದೇವರ ಆಜ್ಞೆ ಯ ಪ್ರಕಾರ ಮಗನು ಸುಲ್ತಾನನಾದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಈ ಊರನ್ನು ತನ್ನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಟ್ಟಿದನು. ನಾಲ್ಕನೆಯದನ್ನು ಜಹಾಂ ಪನಾ ⁵ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ನಾವು ಯಾರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆಯೋ, ಆ ಭಾರತದ ಆಳುವ ಪ್ರಭುವಾದ ಮಹಮ್ಮದ್ ಶಾ ಸುಲ್ತಾನನ ನಿವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವನೇ ಇದರ

ನಿರ್ಮಾತೃವಾಗಿದ್ದು ಈ ನಾಲ್ಕು ಉರುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಒಂದು ಗೋಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂಬುದು ಅವನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಅದರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ತಗಲುತ್ತಿದ್ದ ಬೃಹತ್ ವೆಚ್ಚದಿಂದಾಗಿ ಅವನು ಉಳಿದದ್ದನ್ನು ಕೈ ಬಿಟ್ಟನು.

3. Ibn Battūta's Four Cities of Delhi

ದೆಹಲಿಯ ಕೋಟೆ ಗೋಡೆ ಮತ್ತು ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲುಗಳ ವರ್ಣನೆ: ದೆಹಲಿಯನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿರುವ ಈ ಕೋಟೆಗೆ ಹೋಲಿಕೆ ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ ಗೋಡೆಯು ಹನ್ನೊಂದು ಕ್ಯುಬಿಟ್ ಗಳಷ್ಟು ದಪ್ಪವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರೊಳಗೆ ರಾತ್ರಿ ಕಾವಲುಗಾರರಿಗೆ ಮತ್ತು ದ್ವಾರಪಾಲಕರಿಗೆ ವಾಸ ಮಾಡಲು ಕೋಣೆಗಳಿವೆ. ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಯ ಒಳಗೆ ಧಾನ್ಯಗಳು ಮತ್ತಿತರ ವಸ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ಉಗ್ರಾಣಗಳಿವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಅವರು ಕಣಜಗಳು ⁶ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಮ್ಯಾಂಗೋನೇಲ್ ಗಳನ್ನು (ಕಲ್ಲನೆಯುವ ಯಂತ್ರಗಳು) ಇಡಲು ಸಹ ಉಗ್ರಾಣಗಳಿವೆ ⁷. ಇದರಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ ಧಾನ್ಯಗಳು ಬಹಳ ಕಾಲ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಕೊಳೆತು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಹಾಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಈ ಉಗ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಹೊರ ತಂದ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಅದು ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ರುಚಿ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಅವುಗಳಿಂದ ಕುದ್ರಿ⁸ ಎಂಬ ಸಿರಿ (ಹುಲ್ಲಿನ) ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದಿರುವುದನ್ನು ಸಹ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೂಡ, ಈ ಎಲ್ಲ ಉಗ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಸಹ ತೊಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಸುಲ್ತಾನ್ ಬಲ್ಬನ್⁹ ಕಟ್ಟಿದ್ದನು. ಕೋಟೆಯ

ಗೋಡೆಯ ಒಳಗೆ ಅಶ್ವಾರೋಹಿಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪದಾತಿಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟಣದ ಒಂದು ಭಾಗದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಣದ ಕಡೆಗೆ ಕಿಟಕಿಗಳಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೆಳಕು ಒಳಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ಈ ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಯ ಕೆಳಗಿನ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಿಂದಲೂ ಮೇಲಿನ ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದಲೂ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದ್ದು ಬುರುಜುಗಳು ಅನೇಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲವೆ

ನಗರಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ದ್ವಾರಗಳಿವೆ, ಇವರು ದ್ವಾರಕ್ಕೆ ದರ್ವಾಜ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ದ್ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬದಾವುನ್ ದರ್ವಾಜ ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡ ದ್ವಾರ, ಅಲ್ ಮಿಂಡಾವಿ ದರ್ವಾಜವು¹⁰ ಧಾನ್ಯದ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದೆ. ಜುಲ್ ದರ್ವಾಜವು¹¹ ಉದ್ಯಾನಗಳ ಕಡೆಗೆ ಮುಖ ಮಾಡಿದೆ. ಶಾ ದರ್ವಾಜವು ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿದೆ. ಪಾಲಂ ದರ್ವಾಜ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ನಾವು ಹೇಳಿದ್ದೇವೆ. ನಜೀಬ್ ದರ್ವಾಜ ಹಾಗೂ ಕಮಲ್ ದರ್ವಾಜ ಇವುಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲವೆ. ಗಜನ್ ಎಂಬುದು ಕುರಾಸಾನ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಗಜನ್ ನಗರದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಇದರ ಹೊರಗೆ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನ ಮಾಡಲು¹² ಕಾದಿರಿಸಿದ ಸ್ಥಳವಿದೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಸ್ಮಶಾನಗಳಿವೆ. ಅಲ್ ಬಜಾಲಿಸಾ¹³ ದರ್ವಾಜದ ಹೊರಗೆ ದೆಹಲಿಯ ಸ್ಮಶಾನಗಳಿವೆ. ಇದೊಂದು ಸ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ ಸುಂದರವಾದ ಸ್ಥಳ. ಇಲ್ಲಿ ಅವರು ಗೋಳಗಳಿರುವ ಮಂಟಪವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗೋರಿಯ ಬಳಿಯೂ, ಒಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಗೋಳವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮಿಹ್ರಬ್ ಎಂಬ ಸ್ಥಳವಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೂಗಳನ್ನು ಬಿಡುವ ಟ್ಯೂಬ್‌ರೋಸ್, ರೈಬುಲ್, ನಿಸ್ ರಿನ್ ಮುಂತಾದ ಮರಗಳನ್ನು ನೆಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವರ್ಷದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಸಹ ಹೂಗಳು ಅರಳುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.

ದೆಹಲಿಯ ಮಸೀದಿಯವರ ವರ್ಣನೆ¹⁸: ದೊಡ್ಡ ಮಸೀದಿಯು ವಿಶಾಲವಾದ ಜಾಗದಲ್ಲಿದೆ ಅದರ ಗೋಡೆಗಳು, ಚಾವಣಿ, ನಡೆದುಹೋಗುವ ಹಾದಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಕೂಡ ಬಿಳಿಯ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತುಂಡು ಸಹ ಚೌಕಾಕಾರವಾಗಿದ್ದು ಸೀಸವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಅದನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮರಮುಟ್ಟನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ರಚಿಸಿದ ಹದಿಮೂರು ಗೋಳಗಳಿವೆ, ಅದರ ಮಿನಾರ್ ಗಳು ಸಹ ಕಲ್ಲಿನವು ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಂಗಣಗಳಿವೆ. ಮಸೀದಿಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚರಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಹ ಕಂಬವಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಲೋಹವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ವಾಂಸನು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಹಫ್ತ್ ಗುಶ್ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆಂತೆ. ಎಂದರೆ ಅದರ ಅರ್ಥ ಏಳು ಲೋಹಗಳು ಎಂದು ಮತ್ತು ಈ ಕಂಬವನ್ನು ಏಳು ಲೋಹಗಳಿಂದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯಂತೆ¹⁹. ಆ ಕಂಬದ ಒಂದು ಭಾಗ ಎಂದರೆ ಒಂದು ಬೆರಳಿನಷ್ಟು

ಉದ್ದವನ್ನು ನುಣುಪಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು ಈ ನುಣುಪಾದ ಭಾಗವು ಉಜ್ಜಲವಾದ ಹೊಳಪನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಕಬ್ಬಿಣದಿಂದ ಗೀಚಿದರೂ ಸಹ ಅದರ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಗುರುತನ್ನು ಉಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣವು ವಿಫಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಮೂವತ್ತು ಕ್ಯೂ ಬಿಟ್ ಗಳಷ್ಟು ಉದ್ದವಿದೆ ಮತ್ತು ನಾವು ಒಂದು ರುಮಾಲನ್ನು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಸುತ್ತಿದಾಗ ಅದರ ಪರಿಧಿಯು ಎಂಟು ಕ್ಯೂಬಿಟ್ ಗಳಷ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಮಸೀದಿಯ ಪೂರ್ವದ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬೃಹತ್ತಾದ ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಮೂರ್ತಿಗಳಿದ್ದು ಅವು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿವೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲುಗಳ ಮೂಲಕ ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಸೀದಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಅಥವಾ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಅದನ್ನು ತುಳಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಒಂದು ಬುಡ್ ಖಾನ²⁰ ಇತ್ತು, ಎಂದರೆ ಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯ ದೇವಸ್ಥಾನ. ನಗರವನ್ನು ಗೆದ್ದಾದ ಮೇಲೆ ಇದನ್ನು ಮಸೀದಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಸೀದಿಯ ಉತ್ತರದ ಪ್ರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಿನಾರೇಟ್ ಇದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದದ್ದು ಇಡೀ ಇಸ್ಲಾಮಿನ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ²¹. ಬಿಳಿಯ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಮಸೀದಿಯಂತಲ್ಲದೆ ಇದನ್ನು ಕೆಂಪು ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಮಿನಾರೇಟ್ ನ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನುಣುಪು ಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಿನಾರೇಟ್ ಅಂತೂ ತುಂಬಾ ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ ಅದರ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಹೊಳೆಯುವ ಚೆಂಡು ಬಿಳಿಯ ಅಮೃತಶಿಲೆಯದು ಮತ್ತು ಅದರ ಕೆಳಗೆ ಕೂಡಿಸಿರುವ ಸಣ್ಣ ಸೇಬುಗಳಂತೂ (ಗೋಳಗಳು)²² ಅಪ್ಪಟ ಚೆನ್ನದ್ದು. ಅದರ ಒಳಗಿನ ಓಣಿಗಳಂತೂ ಎಷ್ಟು ಅಗಲವಾಗಿವೆ ಎಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳು ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು. ನಾನು ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನು ಹೇಳಿದಂತೆ, ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗ ಆನೆಯೊಂದು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದನ್ನು ಅವನು ನೋಡಿದನಂತೆ. ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಿದವನು ಸುಲ್ತಾನ್ ಮುಯಿಜ್ ಅಲ್ ದೀನ್. ಆತನು ಸುಲ್ತಾನ್ ಘಯಾತ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ನ ಮಗನಾದ ನಾಸಿರ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ನ ಮಗ. ಸುಲ್ತಾನ್ ಕುತುಬ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ನು ಪಶ್ಚಿಮ ಪ್ರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ದೊಡ್ಡದಾದ ಮಿನಾರೇಟ್ ಅನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು ಎಂದಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅದರ ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಮುಗಿಸುವ ವೇಳೆಗೆ ಅವನು ತೀರಿಕೊಂಡನು ²⁴. ಸುಲ್ತಾನ್ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು ಆದರೆ ಅದು ಅಪಶಕುನದ್ದು ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಈ ಒಂದು ಅಪೂರ್ಣ ಮಿನಾರೇಟ್ ಅದರ ಗಾತ್ರದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಅದ್ಭುತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಓಣಿಯ ಅಗಲವು ಎಷ್ಟಿದೆ ಎಂದರೆ ಮೂರು ಆನೆಗಳು ಅದನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹತ್ತಬಹುದು. ಈಗ ಕಟ್ಟಿರುವ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗವೇ ನಾವು ಈಗ ಉತ್ತರದ ಪ್ರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಮಿನಾರೇಟ್ ನಷ್ಟು ಎತ್ತರವಿದೆ. ನಾನು ಒಮ್ಮೆ ಅದರ ತುದಿಗೆ ಹತ್ತಿ ಹೋಗಿದ್ದೆ. ಆಗ ನನಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ನಗರದ ಬಹುತೇಕ

ಮನೆಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಆ ಎಲ್ಲಾ ಸೌಧಗಳ ಗೋಡೆಗಳ ಎತ್ತರವು ಕೂಡ ನನಗೆ ಬಹಳ ಕುಳ್ಳಗಿದೆ ಎನ್ನಿಸಿತು. ಮಿನಾರೇಟ್ ನ ಬುಡದಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯರು ನನಗೆ ಪುಟ್ಟ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಅದನ್ನು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಅದರ ಅಗಲ ಮತ್ತು ಗಾತ್ರದಿಂದಾಗಿ ಅದು ಅಷ್ಟು ಎತ್ತರ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸುಲ್ತಾನ್ ಕುತುಬ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ನು ಖಲೀಫನ ಆವಾಸಸ್ಥಾನ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಬೃಹತ್ ಮಸೀದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಮೆಕ್ಕಾ ಮತ್ತು ಮಿಹ್ರಬ್ ನ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿನ ಒಂದು ಗೋಡೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ಅವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಬಿಳಿ, ಕಪ್ಪು, ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಹಸಿರು ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಹೋಲುವಂಥದ್ದು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುಲ್ತಾನ್ ಮಹಮ್ಮದ್ ನು ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಇಚ್ಛೆಪಟ್ಟು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಶಿಲ್ಪಿಗಳನ್ನು ಅದರ ವೆಚ್ಚ ಎಷ್ಟು ಎಂದು ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಲು ನಿಯೋಜಿಸಿದನು. ಅವರುಗಳು ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸಲು ಮೂವತ್ತೈದು ಲಕ್ಷಗಳು ಬೇಕೇ ಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ದುಬಾರಿ ಎನಿಸಿ ಸುಲ್ತಾನನು ಅದನ್ನು ಕೈ ಬಿಟ್ಟನು. ಅದೇನೇ ಇರಲಿ ಅವನ ಆಪ್ತ ಸಹವರ್ತಿಯೊಬ್ಬನು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಕೈ ಬಿಡಲು ಕಾರಣ ದುಬಾರಿ ವೆಚ್ಚವಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ ಆ ಯೋಜನೆಯು ದುರದೃಷ್ಟಕರವಾದದ್ದು ಎಂದು ಆತ ಭಾವಿಸಿದ್ದರಿಂದ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸುವ ಮುನ್ನ ಸುಲ್ತಾನ್ ಕುತುಬ್ ಅಲ್ ದೀನನು ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ದಿಲ್ಲಿಯ ಹೊರಗಿರುವ ಎರಡು ಬೃಹತ್ ಸರೋವರ/ಕೆರೆಗಳ ವರ್ಣನೆ: ದೆಹಲಿಯ ಹೊರಗೆ ಸುಲ್ತಾನ್ ಶಮ್ಸ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ಲಾಲ್ಮಿಶ್ ನ ²⁶ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಸರೋವರವಿದೆ ಮತ್ತು ನಗರದ ವಾಸಿಗಳು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಮ್ಮ ಕುಡಿಯುವ ನೀರನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಮುಸಲ್ಮಾನ್ ²⁷ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದೆ. ಅದು ಮಳೆ ನೀರನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದರ ಉದ್ದವು ಎರಡು ಮೈಲಿಗಳಷ್ಟು ಇದ್ದು ಅಗಲವು ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟಿದೆ. ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಕಡೆಗೆ ಇರುವ ಅದರ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗವನ್ನು ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ಸರಣಿ ಮಹಡಿಗಳು ಒಂದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಇರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಹಡಿಯ ಕೆಳಗೂ ಸಹ ನಮ್ಮನ್ನು ನೀರಿನತ್ತ ಕೆಳಗೊಯ್ಯುವ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಹಡಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸಹ ಒಂದು ಕಲ್ಲಿನ ಮಂಟಪವಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ, ಆ ಸ್ಥಳದ ಆಕರ್ಷಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಖುಷಿ ಪಡಲು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡುವವರು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಆಸನಗಳಿವೆ. ಸರೋವರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನುಣುಪಾದ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಭವ್ಯವಾದ ಎರಡು ಅಂತಸ್ತಿನ ಮಂಟಪವಿದೆ. ಸರೋವರವು ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಾಗ ಆ ಜಾಗಕ್ಕೆ ದೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ನೀರು ತಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಜನರು ನಡೆದೇ ಹೋಗಬಹುದು. ಒಳಗಡೆ

ಒಂದು ಮಸೀದಿ ಇದೆ ಮತ್ತು ಬಹುತೇಕ ಬಾರಿ ದೇವರ ಸೇವೆಗೆ ತಮ್ಮನ್ನೇ ಮೀಸಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಮತ್ತು ಆತನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟಿರುವ ನಮ್ಮ ಬಡ ಸಹೋದರರು, ಉದಾಹರಣೆಗೆ ದಾನವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಬದುಕುತ್ತಿರುವವರು ಅಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಸರೋವರದ ನೀರು ಒಣಗಿ ಹೋದಾಗ ಅದರ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಜನ ಕಬ್ಬು, ಸೌತೆಕಾಯಿ, ಸೊಪ್ಪು, ಕರ್ಬುಜ ಮೊದಲಾದ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕರ್ಬುಜಗಳು ಬಹಳ ಮಧುರವಾಗಿದ್ದು, ಸಣ್ಣ ಗಾತ್ರದವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ದಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಖಲೀಫರ ಆವಾಸಸ್ಥಾನದ ನಡುವೆ ಒಂದು ಖಾಸಗಿ ಕೆರೆ ಇದ್ದು, ಅದು ಸುಲ್ತಾನ್ ಶಮ್ಸ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ನ ಕೆರೆಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ.

ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಸುಲ್ತಾನ್ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ತುಫಲಕ್ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಳಗಿನ ಅಧ್ಯಾಯ 12 ಅನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಮುಸ್ಲಿಂ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಹಿಂದ್ ಮತ್ತು ಸಿಂಧ್ (ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದವಾದ ಸಿಂಧುವಿನಿಂದ ಇಂಡಸ್ ಮತ್ತು ಹಾಗೆಯೇ ಮೇಲಿನ ಪದಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ) ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ತಿಳಿಯುವುದು, ಏಕೆಂದರೆ 712 ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಅರಬ್ಬರು ಸಿಂಧ್ ಅನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅದು ಇಸ್ಲಾಮಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಭಾರತವನ್ನು(ಹಿಂದ್) ಮಹಮ್ಮದ್ ಘಜ್ನಿ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು 11ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ. (ಮೇಲಿನ ಪುಟ 589 ಅನ್ನು ನೋಡಿ).
2. ಕೆಳಗಿನ ಪುಟ 605 ನ್ನು ನೋಡಿ
3. ಮೇಲಿನ ಪುಟ 563 ರನ್ನು ನೋಡಿ. ಆನಂತರದ ಪದವು ಈ ಬಿರುದಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿಖರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ.
4. ಕೆಳಗಿನ ಪುಟ 597ನ್ನು ನೋಡಿ
5. ಬಾರಿದ್ ಕುರಿತು ನೋಡಿರಿ, ಸಂಪುಟ ಒಂದು, ಪುಟ 51, ಟಿಪ್ಪಣಿ 159.
6. ಒಂದಾದ ನಂತರ ಒಂದನ್ನು ಏರಿ ಅಂಚೆ ಕುದುರೆಗಳ ಸವಾರಿ ಮಾಡುವ ಸಂದೇಶವಾಹಕ ಅಥವಾ ದೂತ
7. ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ದಾ ಎಂದರೆ ಓಡುವುದು;.... ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದಾವಾ ಎಂದರೆ ಮೈಲಿಯ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗ.... ಇದು ಅರಬ್ಬಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ದಾವಾ ಪದಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.
8. ಉರ್ದು ಪದ ಕುರೋಹ್ ಎಂದರೆ ಫುರ್ ಸಾಕ್ ನ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗ. (ನೋಡಿರಿ ಸಂಪುಟ ಒಂದು, ಪುಟ 34, ಟಿಪ್ಪಣಿ 93). ಅರಬ್ಬರ ಮೈಲಿಗೆ (ಎರಡು ಕಿಲೋಮೀಟರ್) ಇದು ಸಮಾನ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಅಂದಾಜು ಅಷ್ಟೇ

9. ಎಂ ಎಸ್ ಎಸ್ ಅಳತೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಮ್ಮಿ ಆಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಒಟ್ಟಾರೆ ಇದು ಒಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

53. ಪಂಜಾಬ್ ನ ಫಿರೋಜ್ ಪುರ್ (ಫಿರೋಜ್ ಪುರ್). ಬಟ್ಟೂಟಾನು ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ಅಜೋ ದಾನ್ ಗೆ ಮುಂಚೆ ಎಂದಿದ್ದಾನೆ (ನೋಡಿರಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ 71 ಕೆಳಗೆ).

54. ಬಟ್ಟೂಟಾನು ಇದನ್ನು ನಬಕ್ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ, ನಿಖರವಾಗಿ ಲೋಟೆ ಮರದ ಹಣ್ಣು (ಜಿಜಿಸಫಾಸ್ ಲೋಟಿಸ್), ಪೊದೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸಣ್ಣ ಮರದವರೆಗೂ ಆಗಬಹುದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಮರವು ಜುಜುಬಾ ಮರ (ಝೆಡ್ ಜುಜುಬಾ), ಇದು 30 ರಿಂದ ಐವತ್ತು ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಇರುತ್ತದೆ

55. ಹಿಂದಿಯ ಆಮ್ಸ್ ಪದದಿಂದ ಇದು ಬಂದಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಮ್ಯಾಂಗೋ ಪದವು ತಮಿಳಿನ ಮಾಂಕಾಯ್ ಪದದಿಂದ ಬಂದಿದೆ.

56. ಹಲಸಿನ ಮರ (ಆರ್ಷೋ ಕಾರ್ಪಸ್ ಇಂಟೆಗ್ರಿ ಪೋಲಿಯ),. ಬಾರ್ಕಿಯು ಕಲ್ಲಂಗಡಿಯಂತೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಪೌಂಡ್ ತೂಕವಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ನೆಲದ ಬಳಿ ಮರದ ತೊಗಟೆಯಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿರುತ್ತದೆ. ಶಾಕಿಯು ಉದ್ದನೆಯ ಕಾಯಿಯಂತಿದ್ದು 25 ಅಥವಾ 30 ಪೌಂಡ್ ತೂಕವಿರುತ್ತದೆ ಒಂದು ಶಾಕಿ ಹಣ್ಣು ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಐದು ಜನರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

57. ತಂಡು (ಡೈಯೋ ಸ್ಪಿರೋಸ್ ಮೆಲನೋ ಕ್ಸೈಲೋನ್) ಎಂಬುದು ಕರಿಮರದ ಹಣ್ಣು.

58. ಜಾಮೂನ್ (ನೇರಳೆ)(ಬಟೂಟ ನು ಚ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರದ ಸರಿಯಾದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹುಷಾರಾಗಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೇ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ) ಅಥವಾ ಜಾಂಬೋಲ್ ಅಥವಾ ಕಪ್ಪು ಹಣ್ಣು. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಸಂಪುಟ ಎರಡು, ಪುಟ 379, ಟಿಪ್ಪಣಿ 57 ನೋಡಿರಿ.

59. ಮೊಹ್ಲ (ಬ್ಯಾಸಿಯ ಲ್ಯಾಟಿಫೋಲಿಯ) ಅನ್ನು (ಟಾಡಿ ಅಥವಾ ಪರಿಯ ಎಂಬ) ಮದ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

60. ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ

61. ಎಲ್ಲಾ ಎಂ ಎಸ್ ಎಸ್ ಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಖಾಲಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರಿರಬೇಕು.

62. ಕಸೀರ (ಕಸೇರು, ಸಿರ್ಪಸ್ ಕೈಸೂರ್) ಇದನ್ನು ನೆಲದಿಂದ ಅಗೆದು ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ.

63. ಅರಬ್ಬಿ ಭಾಷೆಯ 'ಜುಲ್ನಾರ್'-ದಾಳಿಂಬೆ ಹೂ, ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯ ಗುಲ್- ಅನಾರ್ ಎಂಬಲ್ಲಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. (ಆದರೆ ಗುಲ್ ಎಂದರೆ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥ ಗುಲಾಬಿ).

64. ಕುದ್ರು (ಪಾಸ್ಪಾಲಮ್ ಸ್ಮ್ಯಾಬಿಕ್ಯುಲೇಟಮ್) ಎಂಬುದು ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಿಗುವ ಕಿರುಧಾನ್ಯ.

65. ಮಾಶ್(ಉದ್ದು ?) ಎಂದರೆ ಬೇಳೆಯ ಜಾತಿಯದ್ದು (ಫೇಸಿಯೋಲಸ್ ರೇಡಿಯೇಟಸ್). ಮೂಂಜ್ (ಹೆಸರು ?)ಎಂಬುದು ಇದೇ ರೀತಿಯದ್ದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ (ಪಿ. ಮುಂಗೊ). ಕಿಶ್ರಿ ಎಂದರೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೆಡ್ಗರೀ ಎಂಬ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಸಮನಾದದ್ದು (ಕಿಚಡಿ). ಇವೆಲ್ಲಾ ಬೇಳೆಯ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು.

66. ಲುಬಿಯಾ (ವಿಜ್ಞಾಕ್ಯಾಟಿಯಾಂಗ್) ಎಂಬುದು ಚಿಕ್ಕ ಹುರುಳಿಯ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಹೆಸರು. ಮುತ್ (ಸೈಪೆರಸ್ ರೋಟುಂಡಸ್) ಎಂಬುದು ಕುದುವಿನ ಒಂದು ಜಾತಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

67. ಇದರ ಶಬ್ದಶಃ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ 'ಮುಸ್ಲಿಮರ ಧಿಮ್ಮಾದ ಕೆಳಗೆ' - ಎಂದರೆ, ತಲೆಗಂದಾಯ ತೆತ್ತು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ರಕ್ಷಣೆ. ನೋಡಿರಿ ಸಂಪುಟ 2, ಪುಟ 425, ಟಿಪ್ಪಣಿ 50, ಹಕೀಮ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ ಎಂದು ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ; ಇದರ ಅರ್ಥ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಾಂಗಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಇಲ್ಲಿ ಅಮಿಲ್ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಇಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ, ಕಂದಾಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವವನು. ಖಾದಿಮ್ ಎಂದರೆ 'ಕೆಳಗಿನವನು' ಎಂದು ಅರ್ಥ (ಸಂಪುಟ-1 ಪುಟ 223 ರಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವವನು ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ) ಅಷ್ಟೇ. (ಇದನ್ನು ಫ್ರಂಚ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ 'ಶಿಖಂಡಿ' ಎಂದು ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ). ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವರಿಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಉಂಬಳಿಯನ್ನು ಸಹ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಕೆಳಹಂತದ ಅಧಿಕಾರಿ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

68. ಮಧ್ಯಯುಗದ ಕುರಿತಾದ ಚರಿತ್ರಕಾರರ ವಿರೋಧವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ನಾನು 'ಇಕ್ತಾ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಉಂಬಳಿ ಎಂದೇ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮುಸ್ಲಿಮರಲ್ಲಿ ಇಕ್ತಾ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿಭಿನ್ನ ಅರ್ಥಗಳಿದ್ದು ಅದು ಯುರೋಪಿಯನ್ನರ ಘೇಡಂ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಮವಲ್ಲ. ಡಬ್ಲ್ಯು. ಎಚ್ ಮೂರ್ ಲ್ಯಾಂಡ್ "ಅಗ್ರೇರಿಯನ್ ಸಿಸ್ಟಮ್ ಆಫ್ ಮುಸ್ಲಿಂ ಇಂಡಿಯಾ' ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ನೋಡಿರಿ. (ಕೇಂಬ್ರಿಡ್ಜ್, 1929) ಪುಟ 8-11. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು, ನಿಯೋಜಕರು, ಉಂಬಳಿದಾರರು ಹಾಗೂ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವವರ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

69 ಎ. ಎಂ ಎಸ್ ಎಸ್ 2289 ಮತ್ತು 2291 (4-907) ಘಾನಾ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿರಿ.

70. ಈ ಹೆಸರು ಈಗ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಮಹಿ ಹುಸೇನ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಅಜೋದಾನ್ ನಿಂದ 20 ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಛತ್ರ ಇರುವ ಸಣ್ಣ ಸ್ಥಳ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ.

71. ಅಜೋದಾನ್ ಎಂಬುದು ಸತ್ಲೆಜ್ ನದಿಯ ಮೇಲಿನ ಮುಖ್ಯವಾದ ನಾವೆ. ಇದನ್ನು ಅಕ್ಬರನು ಪವಿತ್ರವಾದ ನಾವೆ, ಪಾಕ್ ಪಟ್ಟನ್ ಎಂದು ಮರುನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದನಂತೆ. ಅದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಸಂತ (ಬಾಬಾ) ಫರೀದ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ಅವರ ಗೌರವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದನು. ಅವರ ಪೂಜಾ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಗೌರವವಿದೆ.

72. ನೋಡಿರಿ ಸಂಪುಟ ಒಂದು ಪುಟ 23. ಇಬ್ನ್ ಬಟ್ಟೂಟಾ ನು, ಈತನನ್ನು ಫರೀದ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಮೂಲಕ ಆತನ ತಾತನ ಹೆಸರಿನೊಂದಿಗೆ ಗೊಂದಲ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ತಾತನು ಅಜೋದಾನ್ ನ ಚಿಸ್ತಿ ಶೇಕರ ವಂಶದ ಸ್ಥಾಪಕ. ಆತನು 1271ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಆತನ ಮಗನಾದ ಬದರ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ಸುಲೇಮಾನನು (ಮರಣ 1281) ಅವನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದನು ಮತ್ತು ನಂತರ ಆತನ ಮಗನಾದ ಅಲಂ ಅಲ್ ದೀನ್ ಮಾಜ್ ದಾರ್ಯ(ಮರಣ 734/1334) ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ತುಂಬಿದನು. ಸುಲ್ತಾನ್ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ನ (ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗುರು) ಶೇಕ್ ಆಗಿದ್ದವನು ಅಲಂ ಅಲ್ ದೀನ್.

73.ಮುಯಿಜ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ನನ್ನು ಗುಜರಾತಿನ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿ ಸುಲ್ತಾನ್ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ನೇಮಿಸಿದನು. ಈತನು 1348 ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಂದಾಯ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟನು. ಅಲಂ ಅಲ್ ದೀನ್ ನು ದೆಹಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಮುಘ್ತಿಯೆಂದರೆ ಶೇಕ್ ಅಲ್ ಇಸ್ಲಾಂ ಆಗಿ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು.

74. ಈತನು ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ ಚಿಸ್ತಿ ಸಂತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು. ಈತನನ್ನು ಶಕ್ಕರ್ ಗಂಜ್ (ಸಕ್ಕರೆ ಅಂಗಡಿ)ಎಂಬ ಅಡ್ಡ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಬಿರುದನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟವನು ಅವನ ಗುರುವಾದ ಕುತುಬ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ಬಖ್ತಿಯಾರ್. ನೋಡಿರಿ ಕೆಳಗಿನ ಪುಟ 625. ಗುರುವಿನ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಈತನೇ ಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಚಿಸ್ತಿ ಪಂಥದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದನು. ಆತನು ಬದಾವುನ್ ಗೆ ಸೇರಿದವನು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಇಬ್ನ್ ಬಟ್ಟೂಟಾ ನು ಇವನನ್ನು ಈತನ ನಂತರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಿಜಾಮ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ಔಲಿಯನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ (ಕೆಳಗೆ ಪುಟ 653 - 4).

75. ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶದ ಸಂಭಾಲ್ ಜಿಲ್ಲೆ

76. ಗ್ವಾಲಿಯರ್ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ ಗೆ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ 12 ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಅಂಝೀರ. ಸಮೀರಾ ಬಗ್ಗೆ ನೋಡಿರಿ ಮೇಲಿನ ಟಿಪ್ಪಣಿ 11 ಪುಟ 597.

77. ಇಬ್ನ್ ಬಟ್ಟೂಟಾನು , ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೆ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆ ಬರೆದಿರಲೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಪರಿಚಿತವಾಗಿರುವ ಕಾನೂನಾತ್ಮಕ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಇಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ.

78. ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಎಳಿಗೆ ಕುಂಗುಡ್ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

79. ಹಿಂದೂ ಹೆಂಗಸೊಬ್ಬಳು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಯಾರೋ ಅನುವಾದಿಸಿದವರು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳು. ಅರೇಬಿಯನ್ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಕಡೆಯ ಒಂದೆರಡು ಪದಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಡಲಾಗಿದೆ. (ನನ್ನನ್ನು ಬದುಕಲು ಬಿಡಿ)

80. ಮಿನ್ ಅಲ್ ಜನ್ನತಿ ಎಂಬ ಅರಬ್ಬಿ ಪದಕ್ಕೆ, ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದ ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯ ಅನುವಾದಕ್ಕಿಂತ ಇದೇ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಧ್ಯವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

81. ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಯ ಅನುವಾದವು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಕುಸಾಯಿ ಎಂದರೆ ಕೃಷ್ಣ ಎಂದು.

ಅಧ್ಯಾಯ 11 – ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. ಮಧ್ಯ ಯುಗದ ನಗರವಾದ ದಿಹಿಯನ್ನು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಜಪೂತ ನಾಯಕನೊಬ್ಬನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಕುತುಬ್ ಆಲ್ ದೀನ್ ಐಬಕ್ ನು, 588/1192 ರಲ್ಲಿ ವಶ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು (ನೋಡಿರಿ ಕೆಳಗೆ ಪುಟ 628). ಇದು ಮೊಘಲರ ದೆಹಲಿ (ಸರಿಯಾದ ಹೆಸರು ಶಾಹಜಹಾನಾಬಾದ್) ಗೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ 10 ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಒಂದರ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ನಗರಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು 'ದೆಹಲಿ' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿರುವ ನಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ, 'ಎನ್ಸೈಕ್ಲೋಪೀಡಿಯ ಆಫ್ ಇಸ್ಲಾಂ' ಹೊಸ ಆವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಸರ್ ಗಾರ್ಡನ್ ಹಾರ್ನ್ ಅವರ 'ಸಿಟಿಸ್ ಆಫ್ ಡೆಲ್ಲಿ', ಎರಡನೇ ಆವೃತ್ತಿ, ಕಲ್ಕತ್ತಾ, 1928.
2. ಹಳೆಯ ದೆಹಲಿಯ ಈಶಾನ್ಯ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಎರಡರಿಂದ ಮೂರು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ.
3. ಸಂಪುಟ ಒಂದು, ಪುಟ 225- 6 ಮತ್ತು ಕೆಳಗೆ ಪುಟ 679- 85.
4. ಹಳೆಯ ದೆಹಲಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಐದು ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿದೆ. ಸುಲ್ತಾನ್ ತುಘಲಕ್ ಬಗ್ಗೆ ನೋಡಿರಿ ಕೆಳಗೆ, ಪುಟ 648- 56 ನೋಡಿರಿ ಚಿತ್ರ 3.
5. ಶಬ್ದಶಹ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ 'ಜಗತ್ತಿನ ಆಶ್ರಯ' ಅಥವಾ 'ಜಾಗತಿಕ ಕೀರ್ತಿ'. ಇದು ಹಳೆಯ ದೆಹಲಿ ಮತ್ತು ಸಿರಿ ಪಟ್ಟಣಗಳ ನಡುವೆ ಸುಮಾರು 4 ಮೈಲಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು.
6. ಅನ್ ಬಾರಾತ್ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಅರೇಬಿಕ್ ಪದ ರಚನೆಯಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಧನ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಇರುವ ಅನ್ಬಾರ್ ಪದದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆ.
7. ರಾ ಆದಾತ್ ಎಂಬುದು ಅರ್ರಾದಾತ್ ಎಂಬುದರ ಜನಪ್ರಿಯ ರೂಪವಾಗಿರಬೇಕು. ಇವು ಭಾರವಾದ ಕ್ಷಿಪಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಹಗುರವಾಗಿದ್ದು ಕಲ್ಲೆಸೆಯುವ ಕವಣಿ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಲು Cl. Cahen, 'Un Traite d'Armurerie compose pour Saladin', in Bull, d'Etudes Orientates, I ' Un Traité d Armurerie compose' pour saladin, in Bull. d' Etudes orienteles ನೋಡಿ ಅಧ್ಯಾಯ 12 (Beyrouth, 1948), ಪುಟ 141-3, 157-9.
8. ನೋಡಿ ಪುಟ 611, ಮೇಲಿನ ಟಿಪ್ಪಣಿ 64
9. ನೋಡಿ ಕೆಳಗೆ ಪುಟ 633. ಇದು ಮೂಲ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿನ ಉಚ್ಚಾರಣೆ

10. ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಉಚ್ಚಾರಣೆ ಇದು. ಆದರೆ ಪುಟ 461 ರಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಅನುವಾದಕರು ಇದನ್ನು ಮಂಡ್ಡಿ (ಮಂಡಿ) ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಅರ್ಥ ದಿನಸಿ ಮಂಡಿ.
11. ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗುಲ್ ಎಂದರೆ ಹೂವು ಅಥವಾ ಗುಲಾಬಿ.
12. ಮುಸಲ್ಲ; ನೋಡಿ ಸಂಪುಟ ಒಂದು. ಪುಟ 13, ಟಿಪ್ಪಣಿ 20
13. ಕನೌಜ್ ಬಳಿಯ ಒಂದು ನಿಲ್ದಾಣ. ಇದಕ್ಕೆ ಇಬ್ನ್ ಬಟ್ಟೂಟಾ ನಂತರ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟ. ನೋಡಿ, ಸಂಪುಟ ನಾಲ್ಕು, ಪುಟ 27(ಅರೇಬಿಕ್)
14. ಇಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯವು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಇದರ ಅರ್ಥ, ಕೆಲವು ಮಿಹ್ರಬ್ ಗಳು ಗೋಳದ ಕೆಳಗಿದ್ದರೆ, ಕೆಲವು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದವು.
15. ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗುಲ್ ಈ ಶಬ್ದ ಎಂದರೆ ರಾತ್ರಿ ಅತ್ತರಿದ ಗುಲಾಬಿ, ಪುಟ 739 ಕೆಳಗೆ.
16. ಈ ಸಸ್ಯ ಯಾವುದೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ, ಮಹಿ ಹುಸೇನ್ ಅನುವಾದದ ಪ್ರಕಾರ ಇದು ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಎಂದರೆ ಬಿಳಿಯ ಮಲ್ಲಿಗೆ.
17. ಇದು ಹಳದಿ ಮತ್ತು ಬಿಳಿ ಹೂವಿರುವ ಕಸ್ತೂರಿ ಗುಲಾಬಿ
18. ಇದನ್ನು ಮೂಲ ರಜಪೂತ ನಗರದಲ್ಲಿ ಕುವಾವತ್ ಅಲ್ ಇಸ್ಲಾಂ ಎಂದರೆ ಇಸ್ಲಾಂನ ಶಕ್ತಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಇಬ್ನ್ ಬಟ್ಟೂಟಾ ಹೇಳುವಂತೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ದೇವಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಇದನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಯಿತು ಎಂಬುದು ಸರಿ.
19. ಈಗಲೂ ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಂಬವನ್ನು ನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನದ ವಿಷ್ಣು ದೇವಾಲಯದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಇದರ ಎತ್ತರ 24 ಅಡಿ. ಹಫ್ತ್ ಗುಶ್ ಎಂದರೆ ಏಳು ಲೋಹ ಎಂದಲ್ಲ ಏಳು ಕೋನಗಳು. ಆದರೆ ಹಫ್ತ್ ಗುಶ್ ಎಂದರೆ ಏಳು ಉಷ್ಣಾಂಶದ ಸ್ಥಿತಿಗಳು, ಪ್ರಾಯಶಃ ಅದು ತುಕ್ಕು ಹಿಡಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿರಬೇಕು. ಚಿತ್ರ ಎರಡನ್ನು ನೋಡಿರಿ.
20. ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬೂತ್ ಖಾನಾ ಎಂದರೆ ಮೂರ್ತಿ ಇರುವ ಆಲಯ.
21. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕುತುಬ್ ಮಿನಾರ್. ಈಗ ಇದರ ಎತ್ತರ 234 ಅಡಿ ಅಥವಾ 69.7ಮೀಟರ್ ಗಳು). ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಇದು ಇರುವುದು ದಕ್ಷಿಣದ ಪ್ರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ. ನೋಡಿರಿ ಚಿತ್ರ ಒಂದು.
22. ಇದರ ಅರ್ಥ ಚೆಂಡಿನ ಆಕಾರದ ಅಲಂಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಸಣ್ಣ ಆಕಾರಗಳು ಮಿನಾರೆಟ್ ನ ಮೇಲೆ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಕುತುಬ್ ಮಿನಾರ್‌ನ ಅತ್ಯಂತ ಮೇಲಿನ ಅಂತಸ್ತು ಪದೇ ಪದೇ ಹಾಳಾಗಿ ಪುನರ್ ನಿರ್ಮಾಣದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಕೆಳಗಿನ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ.

23. ಇಬ್ನ್ ಬಟ್ಟೂಟಾ ಅಥವಾ ಅವನಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದವನು ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡಾದಂತಿದೆ. ಮುಯಿಯು ಅಲ್ ದೀನ್ (ಕೈಕುಬಾದ್) 1287ರಿಂದ 90ರವರೆಗೆ ದೆಹಲಿಯನ್ನು ಆಳಿದನು, ನೋಡಿ; ಕೆಳಗೆ ಪುಟ 635- 8. ದೆಹಲಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದು ಆಳಿದ ಕುತುಬ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ಬೇರೆಯವನು.(ನೋಡಿ: ಕೆಳಗೆ ಪುಟ 628). ಇವನು ಫುರಿದ್ ಸುಲ್ತಾನನಾದ ಮೂಯಿಯು ಅಲ್ ದೀನ್ ಮೊಹಮ್ಮದ್. ಈತನನ್ನು ಮಿನಾರ್ ನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಗಳಲಾಗಿದೆ. ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಮಿನಾರೇಟ್ ಅನ್ನು, ಜಾಮ್ ನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಗುರಿತ್ ಮಿನಾರೇಟ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ (ನೋಡಿ, ಲೆ ಮಿನಾರೇಟ್ ಡೇ ಜಾಮ್, ಸಂಪಾದಕರು: ಮಾರಿಕ್ ಮತ್ತು ವಿಯೆಟ್, ಪ್ಯಾರಿಸ್ 1959) ಕಟ್ಟಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ಕುತುಬ್ ಆಲ್ ದೀನ್. ಮತ್ತು ಇದನ್ನು ಸುಮಾರು 1229ರಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿದವನು ಶಮ್ಸ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ಲಾಲ್ಮಿಶ್ (ಇಲೆತ್ತಿಶ್). ಇದು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಜೀರ್ಣವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಿಡಿಲಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಹಾಳಾಗಿತ್ತು. 1828- 29ರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಈಗಿರುವಂತೆ ಉತ್ತಮ ಪಡಿಸಲಾಯಿತು.

24. ಇದರ ಅಪೂರ್ಣವಾದ ತಳಮಟ್ಟದ ಮಹಡಿಯೂ ಈಗಲೂ ಮಸೀದಿಯ ಉತ್ತರ ಪ್ರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಇದರ ತಳಮಟ್ಟದ ವ್ಯಾಸವು ಕುತುಬ್ ಮಿನಾರ್ ನ ಎರಡರಷ್ಟಿದೆ. ಇದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ಅಲಾ ಅಲ್ ದೀನ್ (1295 -1315). ಈತನು ಕುತುಬ್ ಅಲ್ ದೀನ್ ಮುಬಾರಕ್ ಶಾನ್ ತಂದೆ (ನೋಡಿ, ಕೆಳಗೆ ಪುಟ 638- 43).

25. ನೋಡಿ;, ಮೇಲೆ ಪುಟ 619.

26. ನೋಡಿ; ಕೆಳಗೆ ಪುಟ 629- 30.

27. ಘಜ್ನಾ ದ್ವಾರದ ಹೊರಗೆ (ನೋಡಿ, ಮೇಲೆ ಪುಟ 621), ಎಂದರೆ ಪಶ್ಚಿಮದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ. ಈ ಸರೋವರವನ್ನು ಮೆಹರುಲಿಯ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕಿರುವ ಶೆಮ್ಮಿ ಕೆರೆಯ ಜೊತೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ (ಫಾನ್ಯಾವೆ, ಮ್ ಜಿಕ್ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದಂತೆ, ಪುಟ 64), ಇದನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದವನು ಸುಲ್ತಾನ್ ಇಲ್ತತ್ ಮಿಶ್(ಇಲೆತ್ ಮಿಶ್).

28. ಹವಾದ್ ಅಲ್ ಖಾಸ್, ಮಸೀದಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಎರಡು ಮೈಲಿ ಮತ್ತು ಸಿರಿ ಪಟ್ಟಣದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟೇ ದೂರದಲ್ಲಿ.

29. ನೋಡಿ: ಸಂಪುಟ 1, ಪುಟ 239, ಟಿಪ್ಪಣಿ 195

30. ನೋಡಿ: ಕೆಳಗೆ ಪುಟ 685 - 92
